

แนะนำบทที่ 4

ที่มาและจุดมุ่งหมายของรัฐ

1. แนวคิด

- 1.1 การรวมตัวของมนุษย์ขึ้นเป็นองค์กรทางการเมืองในยุคเริ่มแรก ไม่อาจระบุสาเหตุได้แน่นอน เพราะมีก่อนการบันทึกทางประวัติศาสตร์ แต่ก็พอเข้าใจได้จากข้อเขียนของนักทฤษฎีต่าง ๆ กัน
- 1.2 การสถาปนาองค์กรทางการเมืองขึ้นมามีเป้าหมายต่อไปเพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายบางประการ

2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่ออ่านจบบทนี้แล้ว นักศึกษาจะสามารถ

- 2.1 บอกทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการกำเนิดของรัฐได้
- 2.2 อธิบายแนวคิดว่าด้วยเป้าประสงค์จุดมุ่งหมายแห่งการจัดตั้งองค์กรทางการเมืองขึ้นมาได้

บทที่ 4

ที่มาและจุดมุ่งหมายของรัฐ

1. ความทั่วไป

ศัพท์ “รัฐ” หมายถึงการจัดองค์การทางการเมืองซึ่งมีรูปแบบต่างๆ กันแล้วแต่ช่วงเวลาแห่งประวัติศาสตร์ ยุคเก่าแก่มาก คือ ยุคอียิปต์เกินกว่า 5.5 พันปีมาแล้ว รองลงมาในเชิงเวลาคือรัฐในจีนซึ่งอยู่ห่างไกลจากอียิปต์มากกาลเวลา คือประมาณ 4.5 พันปีมาแล้ว และรัฐในอินเดียซึ่งแต่เดิมเรียกว่า ภารตะ ครอบคลุมอาณาบริเวณมากกว่าปัจจุบัน ประมาณ 4000 ปีมาแล้ว

รัฐ(state) อาจเป็นอาณาจักรกว้างใหญ่ที่เรียกว่าจักรวรรดิ(empire) หรืออาจเป็นราชอาณาจักร(kingdom) ซึ่งเล็กกว่า รัฐในยุคร่วมสมัย หมายถึง รัฐ-ประชาชาติ หรือ รัฐ-ชาติ, ชาติ-รัฐ(nation state). “ที่มาของรัฐ” ได้แก่ การวิเคราะห์ว่าอะไรน่าจะเป็นต้นเหตุให้คนในสังคมรวมตัวขึ้นมาเป็นองค์การทางการเมือง ซึ่งมีทฤษฎีต่าง ๆ เช่น

- 1) ทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine Right Theory)
- 2) ทฤษฎีการแบ่งงาน (Division of Labor Theory)
- 3) ทฤษฎีสัญชาตญาณ หรือทฤษฎีธรรมชาติ (Instinct or Natural Theory)
- 4) ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory)
- 5) ทฤษฎีอภิปรัชญา (Metaphysical Theory)
- 6) ทฤษฎีทางกฎหมาย
- 7) ทฤษฎีเชิงชีววิทยาว่าด้วยรัฐเป็นอินทรีย์และทฤษฎีวิวัฒนาการ (Organismic or Evolutionary)
- 8) ทฤษฎีการใช้กำลังบังคับ (Force or Coercion Theory)

2. ทฤษฎีที่หนึ่ง : ทฤษฎีเทวสิทธิ์

ถือว่ารัฐมีจุดกำเนิดขึ้นมาจากสภาวะอันศักดิ์สิทธิ์ (divine origin) คือ เทพยดาหรือผู้อยู่เหนือมนุษย์

(Appadorai, **The Substance of Politics**, 10th ed., London: Oxford University

Press, 1968, p.3.)

ทฤษฎีนี้มีสาระอยู่ 3 ประการ ได้แก่

- 1) รัฐได้รับการสถาปนาขึ้นโดยเทวโองการหรือโดยเทพประสงค์
- 2) ผู้ครองรัฐหรือผู้เป็นประมุขของรัฐ (**head of state**) ได้รับการแต่งตั้งโดยผู้มีสถานะเหนือมนุษย์ คือ โดยพระผู้เป็นเจ้าหรือเทพยดาผู้ทรงฤทธิ์
- 3) ความรับผิดชอบหรือภารกิจที่ผู้นำหรือมุขชนกระทำนั้นขึ้นอยู่กับอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์

(J.N.Figgis. **Divine Right of Kings**. Cambridge, 1914.cf. Frederick Pollock. **An Introduction to the History of Politics**, Boston: Beacon Press,1960, p.70 fn.)

2.1 ยุคนิยายปรัมปราของกรีก (ยุคโฮเมอร์, **Homeric age**) ในยุคดังกล่าวคือ ก่อนการกำเนิดไตรเมธีของกรีกโบราณนั้น บรรดาหัวหน้าของเผ่าชนได้รับการยกย่องว่าสืบเชื้อสายมาจากเทพยดา

(R.M. Mac Iver, **The Web of Government**. rev.ed., New York : Free Press, 1965, p.10.)

2.2 ยุคโอียคุปต์ ในอียิปต์โบราณซึ่งบางครั้งเรียกว่า “ยุคโอียคุปต์” มีความเชื่อว่า กษัตริย์หรือฟาโรห์ (**Pharoah**) สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าชื่อ รา (**Ra**)

(Mac Iver, **op.cit.**, p.11.)

2.3 ทิเบต มีความเชื่อว่าองค์ดาไล ลามะ หรือทาไล หรือ ทาเลลามะ (**Dalai Lama**) สืบเชื้อสายมาจากพระพุทธรองค์

2.4 อินเดียโบราณ ในตำนาน (**myth**) หรือความเชื่อทางศาสนาฮินดู (**Hinduism**) ถือว่ากษัตริย์คือ “อวตาร” (**avatar**) ของพระนารายณ์ (ศัพท์ที่นี้สะกดเหมือนกับที่นักสร้างภาพยนตร์ร่วมสมัย ชื่อ Camerron ตั้งชื่อภาพยนตร์ 3 มิติเชิงจินตนาการที่มีผู้เข้าชมมากเป็นประวัติการณ์ทำลายสถิติเรื่องเก่า คือ **The Titanic** ซึ่งเขาเป็นผู้อำนวยการสร้างประมาณ 20 ปีมาแล้ว ทั้งนี้ในยามบ้านเมืองไม่ปกติสุขหรือมีความสับสน เทพเจ้าจะแบ่งภาค (คืออวตาร) เพื่อจุติเป็นกษัตริย์เพื่อดับยุคเข็ญให้หมดไป

อนึ่ง ยังมีความเชื่อว่าผู้ที่อวตารมามากพยายามสถาปนาบ้านเมืองให้เป็นสังคมที่เลอเลิศ (ยูโทเปีย—**Utopia**) หรือสังคมในอุดมคติ หรือสุสาน คือ สถานบริเวณที่ดี ซึ่งศัพท์ ยูโทเปียตรงข้ามกับดิสโทเปีย (**Dystopia**) คือ ทุสสถาน หรือแผ่นดินที่ไม่เหมาะสมไม่ก้าวหน้า

ตัวอย่างในอินเดียโบราณ คือ ความเชื่อว่า กษัตริย์ที่ดียอมได้รับการอวตารมาเพื่อสร้างและทำให้บ้านเมืองเป็นปกติสุข สันยุคเขมร มีแต่ความรุ่งเรืองอย่างที่เรียกกันว่า “รามราชย์” (Ram Rajya) แปลว่า แผ่นดินขององค์ราม ที่เห็นได้ชัด ได้แก่ เรื่องในมหากาพย์ของอารยธรรมภารตะ คือ รามเกียรติ์ (The Ramayana) ซึ่งพระรามคือผู้อวตาร (จุติ) มาจากสรวงสวรรค์ เป็นฝ่ายธรรมะ มาพิชิตฝ่ายทศกัณฐ์ซึ่งถือว่าเป็นฝ่ายไม่มีธรรมะ หนึ่ง ในวรรณคดีไทยเรื่องสังข์ทอง มีคำร้องกรองที่ว่า พระที่นั่งของพระอินทร์ “ทิพยอาสน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา” เปลี่ยนสภาพจากที่เคยเป็นมา คือ “กระด้างดั่งศิลาประหลาดใจ” จึงต้องส่งทิพยเนตรลงไปเพื่อหาสาเหตุว่าคงเกิดยุคเข็ญหรือความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในโลกมนุษย์ จึงจำเป็นต้องลงไปช่วย

2.5 ยุโรปสมัยกลาง ในมัธยมสมัยแห่งประวัติศาสตร์ยุโรป ฝ่ายศาสนจักร คือ องค์การคริสตจักรมีอำนาจสูงมาก แต่แม้กระนั้นกษัตริย์ก็ยังได้รับการยกย่องว่าเป็น “ตัวแทนของพระเจ้า” (Viceregent of God) หรือเป็นผู้ที่ได้รับการ “เจิมประพรมแล้วโดยพระเจ้า” (anointed of the Lord) นักวิชาการ เช่น Filmer ในหนังสือชื่อ Patriarcha (1680) ก็ได้กล่าวว่า แอดดัม (มักเขียนเป็นภาษาไทยว่า อาดัม—Adam) ในคัมภีร์ไบเบิลเป็นกษัตริย์องค์แรกของมนุษย์และกษัตริย์องค์ต่อ ๆ มา (ของอังกฤษ) เป็นผู้สืบสันตติวงศ์ต่อเนื่องมา

2.6 อังกฤษ ธอมัส ฮอบส์ นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษสนับสนุนทฤษฎีเทวสิทธิ์ และแนะนำให้ใช้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในการปกครอง ซึ่งเคยมีในต้นรัชกาลของพระเจ้าจอห์นแห่งราชอาณาจักรอังกฤษ คือ ก่อน ค.ศ.1215 สิทธิเทวสิทธิ์เป็นที่ยอมรับในขณะนั้น แต่ก็มีขุนนางทำทลายจนกระทั่งพระเจ้าจอห์นทรงถูกบังคับให้ลงพระนามในคำประกาศ “มหาเอกสาร” (Magna Carta) ซึ่งเป็นการปูทางสู่ความเป็นประชาธิปไตย

สำหรับเอกสารแมกนา คาร์ตา เป็นต้นฉบับที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีการค้นพบ อายุประมาณ 700 ปี ได้จัดทำขึ้นโดยจารึกบนหนังแกะในปี ค.ศ.1297 ตามพระบัญชาของกษัตริย์เอ็ดเวิร์ด ปัจจุบันข้อความเหลือเพียง 68 บรรทัด ซึ่งได้มีการประมวลเอกสารฉบับนี้และมีรายงานว่ายูกับมหาเศรษฐีอเมริกันชื่อ รอส เปอโร (Ross Perot) ซึ่งซื้อไปในราคา 1.5 ล้านเหรียญ หรือประมาณ 40 ล้านบาท ตามอัตราแลกเปลี่ยนในขณะนั้น

(แนวหน้า, 16 ธันวาคม 2527, หน้า 9)

เอกสารนี้ให้สิทธิเสรีภาพแก่พลเมืองอังกฤษมากยิ่งขึ้น อังกฤษจึงได้เริ่มเข้าสู่ยุคที่ถือว่าผู้ปกครองคือกษัตริย์มีพระราชอำนาจเท่าที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนั้น

ภายหลัง ค.ศ.1215 คือ 800 ปีมาแล้ว การปกครองในอังกฤษยึด**ทฤษฎีสัญญาประชาคม** คือ พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเป็นเสมือนข้อตกลงระหว่างราษฎรกันเอง เพื่อให้มีผู้นำหรือผู้บริหารประเทศ

3. ทฤษฎีเทวสิทธิ์ : กรณีญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมีพื้นที่(377,873 ตารางกิโลเมตร) น้อยกว่าไทยประกอบด้วยเกาะกว่า 3000 เกาะประชากรเกือบ 130 ล้านคน มีความยาวรวมกันถึง 2200 กิโลเมตร เดิมทีเดียว**กษัตริย์ญี่ปุ่น**หรือ “**พระจักรพรรดิ**” (emperor) ได้รับการยอมรับจากชาวญี่ปุ่นว่าสืบเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์เทวี (ถือว่าเป็นสตรีเทพ) ดังนั้น จึงมีสิทธิ์โดยชอบธรรม (legitimacy) ในการปกครองคนญี่ปุ่น

หลังจากที่ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ฝ่ายสัมพันธมิตร (Allies) คือ ยอมจำนน ในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ.2488) ในมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 ประธานาธิบดี แฮร์รี เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman) ได้ส่งพลเอกดักลาส แมคอาร์เธอร์ (Douglas MacArthur) วีรบุรุษแห่งมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 เข้ามาทำการยึดครอง (occupation) และมีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นภาษาอังกฤษก่อน เพื่อประกันว่าเป็นประชาธิปไตย แล้วจึงแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น เรียกกันว่า รัฐธรรมนูญแมคอาร์เธอร์ (MacArthur constitution) และได้ลดพระราชอำนาจของพระเจ้าจักรพรรดิลงมาให้เป็นเพียงสัญลักษณ์ (symbolic status) ในฐานะพระประมุขของรัฐ (head of state) รัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นเป็นภาษาอังกฤษและแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นฉบับดังกล่าวซึ่งใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน ว่าพระจักรพรรดิไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ (no divinity)

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ.1947 และจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Hirohito) ทรงมีสถานะเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญแบบเสรีประชาธิปไตยของโลกตะวันตก ซึ่งยึดโยงอยู่กับ**ทฤษฎีสัญญาประชาคม** ต่อมาในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1952 (พ.ศ.2495) ภายหลังถูกยึดครองมาประมาณ 8 ปี ญี่ปุ่นได้ลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ (Peace Treaty) กับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นได้เป็นประเทศมีอธิปไตยคือเอกราชอย่างสมบูรณ์

4. ทฤษฎีเทวสิทธิ์ : กรณีไทย

ทฤษฎีเทวสิทธิ์เข้ามาในอาณาจักรสยามหรือต่อมาเรียกว่าอาณาจักรไทยตั้งแต่ปลายยุคสุโขทัยประมาณเกินกว่า 750 ปีมาแล้ว โดยขอมเป็นผู้นำเข้ามา และขอมก็ได้รับอิทธิพล คือ ได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (cultural diffusion) เกี่ยวกับทฤษฎีเทว

สิทธิ์จากอินเดียอีกต่อหนึ่ง ดังนี้

4.1 สมัยต้นและสมัยกลางสุโขทัยในสมัยต้นและสมัยกลางยุคสุโขทัยผู้นำประเทศมิใช่ดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์ แต่เป็นพ่อเมือง หรือเป็นพ่อขุน ตัวอย่างได้แก่ พระนามของผู้ปกครองอาณาจักรสุโขทัยลำดับที่สาม คือ พ่อขุนรามคำแหง ในสมัยนั้นไม่มีตำแหน่งเป็นกษัตริย์และยังไม่มีการใช้ราชาศัพท์ แต่ฐานะแห่งความเป็นผู้นำเทียบเท่ากษัตริย์ คือ เป็นประมุข

4.2 ปลายสมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และช่วงหนึ่งของยุครัตนโกสินทร์ ในปลายสมัยสุโขทัยอิทธิพลของทฤษฎีเทวสิทธิ์ของศาสนาฮินดูได้แผ่ขยายเข้ามายังประเทศ โดยผ่านทางขอม ทฤษฎีเทวสิทธิ์มีอิทธิพลในสังคมไทยตั้งแต่ปลายสมัยสุโขทัยสืบเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาจบจนกระทั่งช่วงสมัยกรุงธนบุรีและสืบเนื่องต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ได้มีอิทธิพลน้อยลงภายหลังรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

4.3 พระมหากษัตริย์ในสังคมไทยยุคกรุงศรีอยุธยา ในความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งยาวนานถึง 417 ปีนั้น พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะต่าง ๆ กัน ดังต่อไปนี้ คือเป็น 1) เจ้าชีวิต 2) พระเจ้าแผ่นดิน 3) ธรรมราชา 4) นักรบอันยิ่งใหญ่ และ 5) เทวราช

1) ทรงเป็นเจ้าชีวิต ทรงมีพระราชอำนาจเหนือชีวิตทุกคนในสังคม ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะสูงต่ำอย่างไร กฎหมายกรุงศรีอยุธยาว่าอำนาจสั่งให้ประหารชีวิตคนได้นั้นอยู่ในพระมหากษัตริย์ แต่พระองค์เดียวเท่านั้น บุคคลอื่นจะใช้อำนาจนั้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับพระราชทานอาญาสิทธิ์

2) ทรงอยู่ในฐานะพระเจ้าแผ่นดิน ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วพระราชอาณาจัก จะพระราชทานแผ่นดินเป็นเนื้อที่เท่าใด ให้แก่ผู้ใดใช้ทำมาหากินก็ได้ หรือจะทรงเรียกคืนเสียเมื่อไรอีกก็ได้เช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏว่าเอกสารเกี่ยวกับที่ดินซึ่งใช้กันตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน บุคคลมิได้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งตนครอบครองอยู่ แต่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ทำมาหากินบนผืนแผ่นดินตามพื้นที่และกรรมสิทธิ์ในพระบรมราชานุญาตให้ใช้ที่ดินได้นั้น เป็นสิ่งที่โอนให้แก่กันหรือซื้อขายจำนองกันได้

3) ทรงอยู่ในฐานะเป็นธรรมราชา ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และใช้พระราชอำนาจปกครองรักษาสถาบันแห่งพระพุทธศาสนาตลอดจนศีลธรรม ทรงตราพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ ให้คนในสังคมปฏิบัติตามโดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องทรงปฏิบัติตามพระ

ราชกำหนดกฎหมายนั้น ๆ ด้วยพระองค์เอง และทรงเป็นผู้ชี้ขาดขั้นสุดท้ายในข้อพิพาทและความผิดถูก

4) ทรงเป็นหักรบอันยิ่งใหญ่ ทรงอยู่ในฐานะจอมทัพไทย เป็นผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด(commander-in-chief) ของประเทศ ทรงเป็นผู้นำทหารในการศึกสงครามทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นการสงครามเพื่อป้องกันประเทศหรือในการขยายพระราชอาณาเขต

5) ทรงเป็นเทวราช เมื่อมีพระบรมราชโองการแล้ว พระบรมราชโองการนั้นถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะขัดขึ้นมิได้ แม้แต่จะวิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นในทางใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น

(ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ลักษณะไทย. เล่ม 1 ภาคที่ 1, 2525 พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี)

5. ทฤษฎีเทวสิทธิ์ : กรณีจีนโบราณ

ในแผ่นดินจีนโบราณ ลัทธิเทวสิทธิ์ปรากฏในรูปความเชื่อว่าการขึ้นหรือฮ่องเต้ปกครองเพราะได้รับ “อาณัติแห่งสวรรค์” (แมนเดท ออฟ เฮฟเวน, mandate of heaven) คือได้รับความเห็นชอบจากเทพเจ้าหรือจากอำนาจศักดิ์สิทธิ์เบื้องบน

กรณีของจีนโบราณ ทฤษฎีทางสิทธิเกี่ยวข้องกับวลี “ฟ้าสั่ง” หรือ “ฟ้าลิขิต”

6. ทฤษฎีที่สอง : ทฤษฎีเกี่ยวกับการแบ่งงาน (Division of Labor theory)

ถือว่ารัฐเกิดขึ้นเนื่องจากความจำเป็นอันมีขึ้น เพราะกิจการงานของมนุษย์ได้แตกแขนงและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น งานของมนุษย์มีมากขึ้น คือ มีไม่เฉพาะแต่ในเกษตรกรรม แต่ได้ขยายออกไปเป็นพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และการรวมตัวทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ กัน เมื่อรัฐอุบัติขึ้น จำเป็นต้องมีอำนาจควบคุมดูแลการแบ่งงาน (division of labor) คือ ดูแลว่าใครควรจะทำอะไรและแต่ละอาชีพจะต้องอยู่ในเกณฑ์อย่างไร ทฤษฎีนี้ยึดความจำเป็นทางเศรษฐกิจซึ่งจะ ต้องคำนวณเกี่ยวพันด้านการเมือง

7. ทฤษฎีที่สาม : ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinct theory) หรือทฤษฎีธรรมชาติ (Natural theory)

7.1 ทฤษฎีสัญชาตญาณกล่าวว่า มีแรงธรรมชาติ (natural force) ที่ผลักดันให้มนุษย์รวมตัวกันให้เป็นรัฐหรือให้เป็นองค์การทางการเมืองขึ้นมา แรงธรรมชาติ คือ สิ่งที่อุบัติขึ้นเอง เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นสัญชาตญาณ (instinct) เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เป็นเรื่องที่ไม่มีการปรุงแต่งโดยสภาพแวดล้อมในภายหลัง

7.2 อริสโตเติล บิดาแห่งวิชารัฐศาสตร์ กล่าวว่า “รัฐถือกำเนิดมาจากธรรมชาติ” และ “มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีธรรมชาติให้อยู่ในเมืองหรือรัฐ” (โฮโม โปลิติคัส—homo politicus) หรือมนุษย์ที่มีชีวิตสมบูรณ์ก็ต่อเมื่ออยู่ในเมืองหรือนครรัฐ (Man is a political animal)

(Aristotle, *The Politics*, Book II.)

หากไม่อาศัยอยู่ในรัฐ (นครรัฐ) แล้ว อริสโตเติลถือว่าจะต้องเป็น “เทพยดา” หรือ “สัตว์โลกอื่น ๆ” (gods or beasts) คำกล่าวของอริสโตเติลนี้มีผู้แปลความหมายคลาดเคลื่อนอยู่บ่อย ๆ คือ มักจะแปลว่ามนุษย์เป็นสัตว์การเมือง (สนใจเรื่องการเมืองโดยปกติวิสัย) แต่ความหมายของอริสโตเติล คือ ชีวิตมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อองค์การทางสังคมที่ใหญ่กว่าครอบครัว หรือใหญ่กว่าหมู่บ้าน

อริสโตเติลถือว่ามนุษย์โดยธรรมชาติจะอยู่ตามลำพังมิได้หรือแม้อยู่ในกลุ่มสังคมเพียงระดับครอบครัวก็ไม่พอเพียง อริสโตเติลถือว่ามนุษย์มีแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นภายในที่จะต้องอยู่ในองค์การที่ใหญ่กว่าครอบครัวหรือแม้กระทั่งใหญ่กว่าหมู่บ้าน ซึ่งอริสโตเติลถือว่าไม่ทำให้ชีวิตคนสมบูรณ์ มนุษย์จึงต้องดิ้นรนรวบรวมหมู่บ้าน เพื่อก่อตั้งเป็นองค์การการเมืองที่ใหญ่ขึ้นคือเป็นระดับนครรัฐ ทฤษฎีสัญชาตญาณตรงข้ามกับทฤษฎีรัฐนิยม (แอนนาคิสซึม, anarchism) ซึ่งถือว่ามนุษย์ไม่ควรอยู่ในรัฐ แต่ทฤษฎีสัญชาตญาณแบ่งว่ามนุษย์มีจิตใจประสงค์จะอาศัยอยู่ในรัฐ

7.3 ทฤษฎีสัญชาตญาณนี้บางครั้งเรียกว่า ทฤษฎีธรรมชาติ

(Garlton C. Rodee, et al. *Introduction of Political Science*, 3rd ed. Tokyo: McGraw-Hill Kogakusha, 1976, p.20.)

ทฤษฎีนี้ถือว่าสังคมอันประกอบด้วยบุคคลต่างอาชีพ ต่างบทบาท ต่างเพศ ต่างผิวพรรณ ต่างวัย ฯลฯ ย่อม “วิวัฒนาการ” คือการเปลี่ยนแปลงสม่ำเสมอ แม้บางครั้งจะเป็นไปอย่างเชื่องช้าก็ตาม ผลในทางตรรกวิทยาก็คือ แนวโน้มที่ว่าอะไรก็ได้เกิดมาย่อมดีอยู่แล้ว และไม่ควรมีเปลี่ยนแปลงมากนัก

ผู้ยึดถือแนวคิดแห่งการวิวัฒนาการตามธรรมชาติ (natural theory) มีตัวอย่างคือ เอ็ดมันด์ เบอร์ก (Edmund Burke) รัฐบุรุษชาวอังกฤษ ผู้มีทรรศนะแบบอนุรักษนิยม

8. ทฤษฎีที่สี่ : ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social contract theory)

ทฤษฎีสัญญาประชาคมเกี่ยวพันกับสมมติฐานในเรื่อง “ภาวะธรรมชาติ” (state of

nature) และ “สิทธิโดยธรรมชาติ” (natural right) ทั้งนี้โดยอ้างว่าในสมัยดึกดำบรรพ์เป็นเวลาล่วงเลยนับหมื่น ๆ ปีมาแล้ว มนุษย์โบราณยังไม่มีการรวมตัวเป็นบ้านเมืองหรือไม่มี การรวมตัวเป็นรัฐนับได้ว่าเป็นภาวะธรรมชาติ โดยขาดความสัมพันธ์เชิงการเมือง ภาวะ ธรรมชาติเป็นเพียงสภาพแห่งความเป็นอยู่ของสังคม (society), ยังไม่มีสภาพเป็น สังคมการเมือง (political society or polity)

ในภาวะธรรมชาติคือเมื่อยังไม่มีการเกิดขึ้นของสังคมการเมือง มนุษย์ย่อมมีสิทธิ ตามธรรมชาติ อันได้แก่ สิทธิที่มีมาแต่กำเนิดโดยเฉพาะในการปกครองตนเอง และเมื่อมีอยู่ ในตัวคนตั้งแต่ก่อนแต่ก่อนย่อมสามารถมอบให้บุคคลอื่นได้

การมอบหมายสิทธิที่มีติดตัวเองมา (คือสิทธิธรรมชาติ) ให้ผู้อื่นนี้อาจทำได้ในรูป ของการให้ทำหน้าที่อย่างหนึ่งหรือประกอบกิจการอย่างก็ได้ การมอบหมาย (delegate) มี ลักษณะแห่งการให้เป็น “ตัวแทน” (representation) ในข้อสมมติฐานว่ามีการมอบหมายสิทธิ นี้ให้ถือว่าเป็นการกระทำพร้อม ๆ กันหลายคน เรียกว่ามีการทำ “สัญญาประชาคม” หรือ “สัญญาสังคม” สัญญาประชาคม คือ ข้อสมมติฐานว่ามีการทำสัญญาโดยที่มีการมอบ อำนาจหรือมอบสิทธิให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งให้เป็นผู้หน้าหรือผู้ปกครองของชุมชนนั้น มีนักคิด หลายคนที่ได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับสัญญาประชาคม เช่น ฮอบส์ ฮอบส์ และจอห์นล๊อค และพึง เข้าใจว่าการทำสัญญานี้เป็นเพียงข้อสมมติเท่านั้น ทั้งนี้เพราะย่อมไม่มีการจดบันทึก เหตุการณ์ในยุคสมัยที่เป็นหมื่น ๆ หรือนับเป็นแสนปีมาแล้ว

ผู้ปกครองที่ได้รับมอบหมายอำนาจนี้บางทฤษฎีสัญญาประชาคมอ้างว่าเป็นการมอบ หมายอย่างเต็มที่และเด็ดขาด บางทฤษฎีอ้างว่าเป็นการมอบหมายโดยมีเงื่อนไข รายละเอียดเพิ่มเติมมีดังต่อไปนี้

9. ทฤษฎีสัญญาประชาคมของธอมัส ฮอบส์ (1588-1679) และของจอห์น ล๊อค (1632-1740)

9.1 ฮอบส์ ฮอบส์ มีชีวิตอยู่ในช่วงสงครามกลางเมืองอันยาวนานประมาณ 10 ปีของอังกฤษ(1642-51) หนังสือสำคัญของ ฮอบส์ ได้แก่ **The Leviathan** (เดอะ เลวีเอธัน) เขาเชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่เลวร้าย คือ มีแนวโน้มที่จะประพฤติชั่วตลอดเวลา อีกทั้งเขา อนุมานไว้ว่า ชีวิตในอดีตนั้นไม่น่าอภิรมย์แม้แต่น้อย คือ “โดดเดี่ยว, ยากแค้น, โสโครก, ป่าเถื่อน และอายุสั้น” (solitary, poor, nasty, brutish and short.) และเมื่อมีสัญญา

ประชาคมแล้วจะต้องเป็นการมอบอำนาสิทธิอย่างที่ไม่มีโอกาสที่จะเรียกคืนได้คือเมื่อ “ให้แล้วให้เลย” เป็นการให้โดยเด็ดขาดเป็นนिरันตร์

ทฤษฎีของฮอบส์เป็นการมองโลกในแง่ร้าย(pessimistic) คือ เห็นว่ามนุษย์จะต้องอยู่ภายใต้หัวหน้าหรือผู้นำอยู่ตลอดเวลา มิฉะนั้นก็จะกระทำชั่วเพราะควบคุมตนเองไม่ได้ รัฐที่ถือกำเนิดขึ้นมาจากทฤษฎีของฮอบส์นี้ เป็นรัฐที่มีผู้นำแบบเผด็จการหรือแบบที่ใช้อำนาจอย่างเต็มที่

9.2 สัญญาประชาคม ทฤษฎีของจอห์น ล็อก การมอบหมายสิทธิอย่างมีเงื่อนไข เป็นทฤษฎีของนักวิชาการชาวอังกฤษอีกผู้หนึ่ง ชื่อ จอห์น ล็อก (1632-1740)

หนังสือสำคัญของจอห์น ล็อก คือ บทพิจารณาว่าด้วยรัฐบาล—Two Treatises of Government

จอห์น ล็อก เชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ดีมาตั้งแต่กำเนิด ความหมายของธรรมชาติที่ดีคือ มีแนวโน้มที่จะประพฤติดี แต่การอยู่ในภาวะธรรมชาติโดยมีสิทธิตามธรรมชาตินั้นล็อกอ้างว่ามีความยุ่งยาก คือมีปัญหาเกิดขึ้น ได้แก่ การไม่มีผู้ตัดสินเมื่อมีการขัดแย้งเกิดขึ้น เพราะแต่ละคนมีสิทธิโดยธรรมชาติพอ ๆ กัน โดยไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร สภาพธรรมชาติการอยู่ร่วมกันในสังคมอันเป็นสภาพยังไม่เข้าสู่สภาพทางการเมือง สภาพทางการเมืองเกิดขึ้นเมื่อใช้อำนาจ “เหนือ” คนอื่นในสภาพของชุมชน หรือในสภาพ “สาธารณะ” (public)

การเข้าสู่สภาพทางการเมือง (political) คือ การทำชุมชนหรือสังคมให้มีสภาพเป็น “เผ่าชน” หรือให้เป็น “รัฐ” ขึ้นมาได้นั้นเขาตั้งข้อสมมติฐานว่าเป็นการทำสัญญามอบหมายอำนาจให้บุคคลหนึ่งเป็นผู้นำหรือผู้บริหาร แต่การมอบอำนาจนี้เป็นไปอย่างมีเงื่อนไข คือ ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจะต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งความถูกต้องตามเสียงของคนหมู่มาก หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจก็อาจถูกถอนจากตำแหน่งได้

ทฤษฎีมองธรรมชาติมนุษย์ในแง่ดี คือ มีความไว้วางใจ (trust) เพื่อนมนุษย์ว่าโดยเนื้อแท้มีอุปนิสัยหรือแนวโน้มที่จะประพฤติไปในทางที่ดีไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม แต่การที่ต้องมีการทำสัญญาเพื่อมอบสิทธิบางอย่างให้แก่ส่วนรวมนั้นเป็นไปเพื่อ “ความสะดวก” เพื่อจะมีระบบแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น มีผู้ตัดสินเมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นระหว่างปัจเจกชน

9.3 สรุปสาระของทฤษฎีสัญญาประชาคม เดิมทีเดวิดถือว่าเป็น “การทำสัญญา” แบบชว้นิรันตร์ และทำกันมาตั้งแต่บรรพกาลนานมาแล้ว ในกรณีสหรัฐอเมริกาอาจถือได้ว่า

นับตั้งแต่การเลือกตั้งประธานาธิบดีอเมริกันสมัยแรก คือ ยอร์จ วอชิงตัน

การทำสัญญาประชาคมที่ยืดยาว ได้แก่ การมี “รัฐธรรมนูญ” แต่มีข้อกำหนดให้มีสัญญาประชาคมที่มีผลเป็นช่วงเวลาสั้น กล่าวคือให้มีการเลือกตั้งเป็นระยะๆ(เช่นทุก 2 ปี ทุก 4 ปี เป็นต้น)

และผู้ได้รับเลือกตั้งขึ้นมาเป็นช่วงเวลาแห่ง “วาระของการดำรงตำแหน่ง” (term of office)

บทบาทของสามัญชนได้รับการยอมรับ ได้แก่ การถือว่าทุกคนมี “สิทธิตามธรรมชาติ” ในบางเรื่อง เช่น การมีสิทธิในการ 1) แสดงความคิดเห็น 2) การมีความเชื่อ หรือ 3) การนับถือศาสนา

10. ทฤษฎีที่ห้า : ทฤษฎีอภิปรัชญา (Metaphysical theory)

เฟรดเดอริก เฮเกิล (ค.ศ.1770-1831) นักวิชาการเยอรมันสนับสนุน ทฤษฎีนี้ถือว่ารัฐมีสภาพพิเศษแตกต่างจากสังคมของคนโดยทั่วไป ทฤษฎีนี้มีอิทธิพลมากต่อการขยายตัวของลัทธิฟาสซิสต์ และพรรคนาซีในประเทศเยอรมนีก่อนมหาสงครามโลกครั้งที่สอง

เฮเกิล ถือว่ารัฐเป็นสภาพนามธรรม (abstract) คือ จับต้องหรือสัมผัสไม่ได้ แต่เป็นสภาวะที่มีอยู่อย่างแท้จริง รัฐมีตัวตนเป็นเอกเทศจากสังคมมนุษย์ธรรมดา คือ มีสภาพเฉพาะของตนเอง เข้าขั้นอภิปรัชญา (metaphysics) อันหมายถึงมีสภาวะเหนือโลกเหนือสภาวะธรรมดา และจะยืนยงคงกระพันอยู่ตลอดกาล

(S. Avineri. **Hegel's Theory of Modern State**. Cambridge: Cambridge University Press,1972.)

ผลที่ตามมาจากทฤษฎีของเฮเกิลที่ยกย่องบูชารัฐ คือ เกิดความคลั่งไคล้บูชาชาติ จนกระทั่งมีส่วนทำให้เกิดความศรัทธาต่อรัฐเยอรมัน และรัฐอิตาลีในสมัยนั้น

แม้จะมีหลายปัจจัยที่ทำให้คนเยอรมันหันไปสนับสนุนฮิตเลอร์และคนอิตาเลียนสนับสนุนมุสโสลินี แต่อิทธิพลของความคิดของเฟรดเดอริก เฮเกิล ในการยกย่องรัฐคือองค์รวมมากกว่าตัวบุคคลหรือปัจเจกชนย่อมปรากฏอยู่

11. ทฤษฎีที่หก : ทฤษฎีทางกฎหมาย (Legal or juristic theory)

ถือว่ารัฐมีขึ้นมาจากความจำเป็นทางกฎหมาย คือ เมื่อมีคนอยู่รวมกันในสังคมเป็นจำนวนมาก ย่อมจำเป็นต้องมีบทบัญญัติต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อกำหนดมาตรฐานแห่งพฤติกรรม

นอกจากนี้ ยังต้องมีองค์การที่จะต้องดูแลให้มีการประพฤติปฏิบัติ ตามบทบัญญัติ (enforcement) เหล่านั้น องค์การนั้น คือรัฐ

ทฤษฎีนี้คล้ายกับทฤษฎีสัญญาประชาคม คือ เชื่อว่ารัฐถือกำเนิดขึ้นมาเพราะมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม แต่ให้ความสำคัญเน้นหนักไปเรื่องเชิงกฎหมายสำหรับส่วนรวม

ทฤษฎีสัญญาประชาคมเน้นหนักไปในเรื่องของผู้มีสิทธิหรือผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายซึ่งมักมีได้กล่าวถึงสภาพธรรมชาติหรือมองย้อนไปในอดีตอันไกลโพ้น

(G.B.de Huszar and T.H.Stevenson, **Political Science**, Ames, Ohio, Littlefield and Adams, 1951, p.10.)

ทฤษฎีสัญญาประชาคมเป็นการตั้งข้อสมมติฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือสภาพการณ์ในอดีตสมัยปฐมกาลหลายหมื่นหลายแสนปีมาแล้วของมนุษยชาติ ซึ่งย่อมไม่มีใครได้ทราบว่าเป็นอย่างไรอย่างแท้จริง

12. ทฤษฎีที่เจ็ด : ทฤษฎีเชิงชีววิทยา : รัฐมีสภาพเป็นอินทรีย์ (Organismic theory)

รัฐเปรียบเหมือนสิ่งมีชีวิตเคลื่อนไหวได้ ถือว่ารัฐประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ เสมือนเป็นอวัยวะต่าง ๆ รัฐย่อมมีวงจรของการวิวัฒนาการคล้าย ๆ ของสิ่งมีชีวิต รัฐเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและการเจริญเติบโตก็เป็นไปแบบสิ่งมีชีวิต ค่อยเป็นค่อยไป อุปสรรคขัดขวางการเจริญเติบโตอาจมีอยู่บ้าง แต่ในท้ายที่สุดย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปทำนองเกี่ยวกับร่างกายมนุษย์ที่อาจเจ็บป่วย หรือประสบอุบัติเหตุบ้างบางครั้งคราว

การเปรียบรัฐว่าเหมือนอินทรีย์ หรือสิ่งมีชีวิตมักเป็นไปเพื่อแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยต่าง ๆ ของรัฐ หากมีการเปลี่ยนแปลงในหน่วยหนึ่งหรือในองค์การหนึ่ง ย่อมกระทบกระเทือนหน่วยหรือส่วนอื่น ๆ ด้วย หน่วยของรัฐ ได้แก่ ฝ่ายบริหาร, นิติบัญญัติ และตุลาการ เป็นต้น

ทฤษฎีนี้ถือว่า“สังคม”(society) กับรัฐ(state) มีความหมายอย่างเดียวกัน แทนที่จะเห็นว่ารัฐมีลักษณะพิเศษเฉพาะในด้านการเมือง ส่วน “สังคม” นั้น ก็นึกความที่กว้างกว่า คือ หมายรวมถึงสถาบันอื่น ๆ เช่น ศาสนา เศรษฐกิจ หรือการศึกษาและวัฒนธรรมเข้าไปด้วยเมื่อกล่าวว่าพรรคการเมืองหรือเสรีภาพ ฯลฯ เป็น “หัวใจ” ของระบอบการปกครองประชาธิปไตย เป็นการใช้อุปมาอุปมัยที่เอนเอียงมาเปรียบเทียบว่ารัฐมีลักษณะคล้ายร่างกายมนุษย์

13. ทฤษฎีที่แปด : รัฐเกิดขึ้นมาโดยใช้ความรุนแรงอำนาจหรือการบังคับ (force, coercion theory)

เกี่ยวข้องกับสมมติฐานที่ว่าเมื่อหลายหมื่นหรือหลายแสนปีมาแล้วมนุษย์เร่ร่อน พเนจร โดยมีความดุ้นกักร้าว มีการรุกรานกันระหว่างเผ่าเพื่อแบ่งผลประโยชน์ต่าง ๆ

เมื่อเผ่าหนึ่งได้กลายเป็นผู้พิชิตแล้ว ผู้พเนจรเหล่านี้ก็ตั้งต้นเป็นอภิสิทธิ์ชน คือเป็นผู้มีสิทธิพิเศษต่าง ๆ จนตั้งต้นเป็นนายหรือปกครองดินแดนที่ตนได้ชัยชนะ

ในระหว่างที่คงสภาพเป็นเผ่าอาจเรียกร่องเพียงบรรณาการ (คือ ของกำนัล) จากผู้ที่อยู่ใต้ปกครองแต่เมื่อกลายเป็นบ้านเมืองหรือกลายเป็น “สังคมการเมือง” มากยิ่งขึ้นแล้วย่อมสามารถเก็บภาษีอากรและค่าบริการอื่นอีกด้วย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้กำลังบังคับนี้มักค้นหอยุ่บ่อย ๆ โดยมักเชื่อกันว่าจำเป็นต้องมี “ผู้นำ” หรือ “มุขบุรุษ” ผู้ทรงพลังกำลังในการสู้รบเพื่อปกป้องและเพื่อผดุงความสงบสุขต่าง ๆ

ตำแหน่งของผู้นำนั้นอาจเปลี่ยนแปลงตามกาลสมัย เช่น เมื่อมีการรวมตัวเป็นเผ่าก็เป็น “หัวหน้าเผ่า” เมื่อมีการรวมตัวกลายเป็นอาณาจักร ผู้นำก็กลายเป็น “กษัตริย์” หรือ “เจ้าผู้ครองนคร”

นักปรัชญาและนักประวัติศาสตร์อังกฤษเชื้อสายสก๊อต ชื่อ เดฟวิด หรือ เดวิด ฮูม (David Hume, 1771-76) สนับสนุนทฤษฎีการกำเนิดรัฐโดยพลังกำลัง

เดวิด ฮูม กล่าวว่า “น่าจะเป็นไปได้ว่า การมีหัวหน้าหรือประมุขของหมู่ชนเกิดขึ้นมาได้นั้น เป็นเพราะในช่วงแห่งการรบได้มีบุรุษ ซึ่งมีความสามารถและกล้าหาญ เป็นเลิศ...และการมีสภาพปั่นป่วนทำให้คนเคยชินกับการอยู่ภายใต้บุคคลนั้น”

(David Hume, *Essays*. V.: “Of the Origin of Government”; cf Appadorai, op.cit.,p.32.)

ตัวอย่างมีหลายกรณี เช่น ในคริสต์ศตวรรษที่ 9 คือ ประมาณ 1,100 ปีเศษมาแล้ว มีคนหลายเผ่าในสแกนดิเนเวียได้ต่อสู้ซึ่งกันและกัน และผลก็คือทำให้เกิดอาณาจักร 3 แห่ง ได้แก่ 1) นอร์เว 2) สวีเดน และ 3) เดนมาร์ค อีกตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ ในคริสต์ศตวรรษที่ 6 มีการตั้งอาณาจักรลอมบาร์ดี (Lombardy) และสเปนขึ้นจากการใช้พลังกำลังต่อสู้

14. จุดประสงค์และหน้าที่แห่งรัฐ

มีแนวคิดต่าง ๆ กัน

14.1 ทัศนะของอริสโตเติล ถือว่าหากมนุษย์มีชีวิตอยู่แบบโดดเดี่ยวอยู่กันเพียง

ระดับครอบครัว หรือแม้กระทั่งอยู่กันเป็นชุมชนระดับหมู่บ้านก็ยังหาชีวิตที่สมบูรณ์ไม่ นักปราชญ์กรีกผู้นี้เห็นว่าการมีรัฐช่วยให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงการมีคุณภาพชีวิตอัน ได้แก่ สภาวะชีวิตที่ดีถูกต้องตามครรลองแห่งเหตุผล

อาริสโตเติลกล่าวไว้ในหนังสือชื่อ การเมือง ของเขาไว้ว่า “จุดประสงค์ของรัฐไม่ใช่ เพียงเพื่อมีชีวิตอยู่ แต่จะต้องเป็นไปเพื่อชีวิตซึ่งมีคุณภาพดี” (“The end of the state is not mere life. It is rather, a good quality of life.”)

Cf. Andrew Hacker, **Political Theory**, New York: Maemillan, 1961,p.81.

อาริสโตเติล กล่าวว่า การมีรัฐเพื่อ 1) ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความจำเป็นพื้นฐานปัจจัย 4 และให้ความสะดวกสบายหรือให้สวัสดิภาพต่าง ๆ 2) มุ่งมั่นให้เกิดความดีงามหรือคุณธรรมขึ้น ในรัฐด้วย

(“Any polis-must devote itself to the end of encouraging goodness.”)

14.2 ทรศนะของจอห์น ล็อค จอห์น ล็อค มีแนวคิดที่แตกต่างออกไปมาก จาก อาริสโตเติลซึ่งเน้นเรื่องคุณภาพชีวิต ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องทางวัตถุไม่มากนัก คือ เอนเอียงไปในทางจิตนิยม จอห์น ล็อค มีชีวิตอยู่ในช่วงใกล้การปฏิวัติอุตสาหกรรม ให้ความสำคัญกับหน้าที่ของรัฐในการพิทักษ์ทรัพย์สิน (property) ล็อค กล่าวว่า “จุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่และสำคัญที่สุดทางการรวมตัวขึ้นเป็นรัฐ และอยู่ภายใต้รัฐบาลได้แก่ การรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สิน” (The great and chief end of men’s uniting into commonwealths and putting themselves under government, is the preservation of their property.”

(Cf. Hacker, **op.cit.**,p.250.)

14.3 จุดมุ่งหมายและหน้าที่แห่งรัฐ : ทรศนะของม็องเตสกีเออ นักปราชญ์และนักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสระดับปรมาจารย์ คือ ชาร์ลส์ หลุยส์ ม็องเตสกีเออ (Charles Louis Montesquieu, 1689-1755) กล่าวไว้ในหนังสืออันสำคัญยิ่งชื่อ จิตวิญญาณของบรรดากฎหมาย (The Spirit of Laws,1748) ว่ารัฐมีหน้าที่ต่อราษฎร คือ 1) ค้ำครองชีวิต 2) ให้มีอาหารที่เหมาะสม 3) มีเสื้อผ้า 4) ครองชีวิตที่เป็นปกติสุข

(Robert Stewart (com.) **The Penguin Dictionary of Political Quotations**, Middlesex: Penguin Books,1984,p.116.)

15. จุดมุ่งหมายและหน้าที่แห่งรัฐ : ทรศนะของแจคอบสันและลิปแมน

ทรศนะของนักรัฐศาสตร์ร่วมสมัย 2 คน ดังกล่าวมีดังนี้ คือ 1) ให้สังคมมีความสุข 2) ความผาสุกส่วนบุคคล 3) ส่งเสริมความผาสุกส่วนรวม 4) ส่งเสริมคุณธรรม

15.1 จุดมุ่งหมายที่หนึ่ง : จัดการให้สังคมมีความสงบสุข เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องดูแลคุ้มครองรัฐคือประเทศชาติหรือสังคมส่วนรวม1) ไม่ให้ถูกเบียดเบียนย่ำยี จากภายนอก 2) ให้มีความสงบภายใน 3) ให้ได้รับความยุติธรรม (fairness, justice)

15.2 จุดมุ่งหมายที่สอง : ส่งเสริมความผาสุกส่วนบุคคล ซึ่งมุ่งให้สุขภาพ (สุขภาพร่างกายดี) และสบายใจ (สุขภาพจิตดี) ต่อปัจเจกชน คือระดับจุลภาค คือยอมให้มีเสรีภาพและสิทธิขั้นมูลฐานในฐานะเป็นพลเมือง (citizens)

15.3 จุดมุ่งหมายที่สาม : ส่งเสริมความผาสุกส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธรศาสนาที่ว่า “ปชาสฺส มหุตตม” คือ “ความสุขของราษฎรเป็นของเลิศโดยแท้” เป็นมุมมอง (perspective) ในระดับองค์รวมหรือส่วนรวม (collective wholly) คือยอมหมายถึงการได้ผู้นำ ผู้บริหารที่ดีและมีความสามารถยอมดำเนินการต่างๆ เพื่อให้เกิดความผาสุกในส่วนรวม

(Jacobsen and Lipman, op.cit.,pp.15-16.)

15.4 จุดมุ่งหมายที่สี่ : ส่งเสริมคุณธรรม การที่รัฐมีจุดประสงค์ในการส่งเสริมศีลธรรมอันดีงามของราษฎร จะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษกไว้ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม”

16. จุดมุ่งหมายของการสถาปนาสหรัฐอเมริกา

16.1 เอกสารประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา **Declaration of Independence** ซึ่งร่างขึ้นโดยธอมัส เจฟเฟอร์สัน และได้รับความเห็นชอบโดยรัฐสภาแห่งทวีป (Continental Congress) ในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ.1776 (พ.ศ.2319) ระบุว่า การสถาปนาประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดจากการความเชื่อมั่นใน “ความจริงที่ปรากฏชัดในตนเอง” (self-evident truths) ได้แก่ 1) มนุษย์เกิดมาทัดเทียมกัน 2) มนุษย์เกิดมาพร้อมกับสิทธิ “ติดตัว” ได้แก่ 1) การมีชีวิต 2) การมีเสรีภาพ และ 3) การแสวงหาเพื่อได้มาซึ่งความสุข (pursuit of happiness)

(James Flynn and William Dunham, **American Political Documents**, New York: Monarch Press, 1966, p.27.)

จุดมุ่งหมายดังกล่าวเป็นคำยืนยันมั่นช่วนั่นช่วงต้นแห่งการประกาศอิสรภาพจากการยึดครองของจักรวรรดิอังกฤษ

16.2 จุดมุ่งหมายของสหรัฐอเมริกาที่จะปรากฏในรัฐธรรมนูญอเมริกันซึ่งประกาศใช้ 11 ปี ต่อมา มี ดังนี้ 1) เพื่อสถาปนาความยุติธรรม 2) เพื่อความสงบสุขภายใน 3) เพื่อให้ประเทศปลอดภัยจากการรุกราน 4) เพื่อส่งเสริมความผาสุกของราษฎร และ 5) เพื่อคงไว้ซึ่งเสรีภาพ

(Peter H. Odegard and Victor Rosenbaum. **Documents and Readings in American Government**, New York: Holt, Rinehart and Winston, 1961, p.151.)

16.3 ในเรื่องจุดมุ่งหมายของชาติอเมริกันนี้ ประธานาธิบดีอเมริกัน ดไวท์ ดี. ไอเซนเฮอว์ ผู้อยู่ในตำแหน่งระหว่าง 1952-1960 แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งให้ชื่อว่า “คณะกรรมการ- การว่าด้วยจุดมุ่งหมายแห่งชาติ” (**Commission on National Goals**) ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ แสดงทรรศนะออกมา คือ จุดมุ่งหมายภายในประเทศ

(**Goals for Americans**, American Assembly: Columbia University, 1960, pp.3-23.)

ผลงานของคณะกรรมการดังกล่าวระบุว่าจุดมุ่งหมายของชาติอเมริกันมีดังนี้

1) **เกี่ยวกับปัจเจกชน** ต้องส่งเสริมศักดิ์ศรีของพลเมือง สนับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพ และให้โอกาสในการแสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบและมีประสิทธิภาพ

2) **ความเสมอภาค** ต้องยึดหลักความทัดเทียมกัน ห้ามการกีดกันสตรีและการเหยียดผิว

3) **กระบวนการประชาธิปไตย** จะต้องส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย โดยเฉพาะในการแสดงออกซึ่งนานาทรชนะต่อนโยบายสาธารณะและการมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนของตน

4) **การศึกษา** ต้องมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นในทุกระดับและทุกสาขา

5) **ศิลปวิทยาการ** ต้องส่งเสริมทั้งด้าน 1) ศิลปศาสตร์ และ 2) วิทยาศาสตร์ ทางด้านวิทยาศาสตร์ควรเน้นการวิจัยขั้นมูลฐาน

6) **การเศรษฐกิจแบบประชาธิปไตย (democratic economy)** ระบบเศรษฐกิจควรเป็นแบบกระจายกว้าง (**diffused**) และมีดุลยภาพ การกระจายกว้าง เศรษฐกิจต้องไม่จำกัดอยู่ในอำนาจของบรรษัทหรือสหพันธกรรมไม่กี่แห่ง

การมีดุลยภาพ คือ บุคคลมีโอกาสนในการเลือกงาน เลือกสินค้าและบริการต่าง ๆ และหากมีปัญหาช่วยกันใช้วิธีการต่อรองแบบหลายคนร่วมกัน (**collective bargaining**)

7) **ความเจริญทางเศรษฐกิจ** เศรษฐกิจควรเติบโตในอัตราสูง แต่ให้เป็นไปตาม

ก. เกณฑ์แห่งการเป็นเศรษฐกิจแบบเสรี ข. ไม่ให้เกิดเงินเฟ้ออย่างมาก

8) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ

17. วัตถุประสงค์ของรัฐในรัฐธรรมนูญอินเดีย

ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐอินเดีย เมื่อปี ค.ศ. 1950 มีกล่าวถึงจุดประสงค์ของการสถาปนาสาธารณรัฐอินเดียไว้ดังนี้ คือ 1) เพื่อให้มีความยุติธรรมในทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง 2) เพื่อให้มีเสรีภาพในการคิด การแสดงออกต่าง ๆ ในความเชื่อและในการนับถือศาสนา 3) เพื่อให้มีและส่งเสริม ซึ่งสถานภาพและโอกาสของปวงชน และ 4) เพื่อให้มีภราดรภาพโดยเห็นศักดิ์ศรีแห่งเอกบุคลและเอกภาพแห่งชาติ

(Norman D. Palmer. **The Indian Political System**, Boston: Houghton Mifflin, 1961, p.92.)

ข้อสังเกต รัฐธรรมนูญอินเดียเน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนพี่น้องระหว่างคนอินเดีย (ภราดรภาพ) แต่ก็ปรากฏว่าอินเดียยังแตกแยกอยู่ด้วยปัญหาชนชั้นวรรณะ ปัญหาท้องถิ่นหรือพรรคพวกนิยม (**communalism**) และปัญหาความผิดแผกในเรื่องภาษา เป็นต้น

18. บทสรุป

มนุษยชาติอุบัติขึ้นในโลกนี้กว่า 1 ล้านปีมาแล้ว แต่หลักฐานเชิงประวัติศาสตร์มีขึ้นภายหลังจากนั้นเป็นเวลานานมาก คือ มีขึ้นเพียงประมาณไม่กี่พันปีที่ผ่านมา ดังนั้น การกล่าวถึงแหล่งที่มาหรือกำเนิดของรัฐจึงต้องอาศัยข้อสมมติฐานหรือการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี แนวคิดมีต่าง ๆ กัน เช่นว่าด้วยแรงผลักดันจากธรรมชาติ ซึ่งถือว่าการกำเนิดของรัฐถูกลิขิตไว้ล่วงหน้าเช่นเดียวกับเมื่อมีเมล็ด acorn ย่อมเติบโต ขึ้นเป็นต้นโอ๊ค ซึ่งเรียกกันว่า **teleology** คือ ถือว่าจุดเป้าหมายถูก “ลิขิต” หรือถูก “บัญชาสั่ง” ไว้ล่วงหน้าแล้ว ทำนองเดียวกับคำกล่าวที่ว่า “อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด”

นอกจากนี้ก็มีแนวคิดหรือทฤษฎีอื่น ๆ อีก ได้แก่ ทฤษฎีสัญญาประชาคมและทฤษฎีอภิปรัชญา เป็นต้น

“Unless justice be done to others it will not be done to us.”

Woodrow Wilson

Cf. Laurence Peter, comp,

Quotations For Our Time

London: Methuen, 1982, p.275.

“หากไม่แสดงความยุติธรรมให้แก่ผู้อื่น อย่าหวังว่าตนเองจะได้รับความยุติธรรม”

วูดโรว์ วิลสัน

อดีตประธานาธิบดีอเมริกัน

19. ตัวอย่างคำถาม

- 1) ฟาโรห์ ปกครองประเทศโดยทฤษฎีหรือความเชื่ออะไร และ RA คืออะไร
- 2) อวตารเกี่ยวกับทฤษฎีกำเนิดรัฐอย่างไร
- 3) “ทิพยอาสน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา” สัมพันธ์อย่างไรกับทฤษฎีการกำเนิดรัฐ
- 4) แมกนาคาร์ต้า ฉบับที่เก่าแก่ที่สุดอายุประมาณเท่าใด
- 5) พระจักรพรรดิญี่ปุ่น มีสถานะอย่างไรภายใต้รัฐธรรมนูญปัจจุบัน
- 6) พระมหากษัตริย์ในยุคกรุงศรีอยุธยาทรงอยู่ในฐานะใดบ้าง
- 7) แนวคิดหรือทฤษฎีว่าด้วยที่มาของรัฐของผู้ใดซึ่งตรงกันข้ามกับทฤษฎีอริสโตเติล
- 8) สิทธิตามธรรมชาติกับภาวะธรรมชาติอยู่ในทฤษฎีอะไร
- 9) ชีวิตมนุษย์มองในแง่ภัยที่ว่า “โดดเดี่ยว โสโครก ป่าเถื่อน และอายุสั้น” เป็นของนักทฤษฎีผู้ใด
- 10) นักวิชาการผู้ใดที่สนับสนุนทฤษฎีอภิปราย
- 11) จุดมุ่งหมายและหน้าที่ของรัฐตามแนวของม็องเตสกีเยอ เน้นประเด็นแรกอะไร
- 12) จุดมุ่งหมายของสหรัฐอเมริกาตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญอเมริกันข้อแรกคืออะไร
- 13) ดไวท์ ดี. ไอเซนฮาวร์ มีความสำคัญอย่างไร
- 14) จุดมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ 2550 มีอะไรบ้าง

- 15) ญี่ปุ่นประกอบด้วยเกาะประมาณเท่าใด
- 16) รัฐธรรมนูญแมคอาร์เธอร์ หมายถึงอะไร
- 17) ทฤษฎีทิวสิดีเข้ามาสู่ไทยยุคใด
- 18) พระมหากษัตริย์ไทยตามทฤษฎีของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ทรงอยู่ในฐานะใดบ้าง
- 19) อาณัติแห่งสวรรค์ หมายถึงอะไร
- 20) ทฤษฎีสัญญาประชาคมมีลักษณะอย่างไร
- 21) ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี คนแรกของ ส.ร.อ. คือใคร
- 22) จุดมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญอินเดียมีอะไรบ้าง

“Good nature and good sense must
ever join; **To err is human, to forgive divine.**”

Alexander Pope

Cf. James B. Simpson, comp.

Simpson's Contemporary Quotations

(Boston: Houghton Mifflin, 1988), p.62.

“อุปนิสัยโดยทายะสมบัติและโดยสามัญสำนึกที่ดีต้องไปด้วยกัน
การทำผิดพลาดพลั้งเป็นปุถุชนวิสัย การให้อภัยเป็นเทพลักษณะ”
แอเลกซานเดอร์ โพ๊ป